

Urinnevånarna - Kanarieöarnas första fasta befolkning. Oftast kallades Guanches i dagligt tal.

De första människorna som kom hit för att bosätta sig gjorde det mellan 500 år – 100 år före vår tideräkning. Det vet man med ganska stor säkerhet, likaså att det var berber som hit från norra Afrika.

Varför kom folk hit för att bosätta sig? Berodde det på brist på föda i norra Afrika? Saharaöknen bred ut sig där, och gjorde det svårare för folket att överleva. Romarriket bredde också ut sig, många ville komma undan deras maktutövande.

Olika grupper kom i flera omgångar och de kom från olika områden i norra Afrika.

Befolkningen på de olika öarna förde med sig sitt språk och sina symboler.

De gav namn till ön de bodde på och de olika orterna på sin ö.

La Palma kallades **Benahuare**, El Hierro **Hero**, La Gomera **Gomera**, Tenerife **Chinet**, Gran Canaria **Tamaran** Fuerteventura **Erbani** och Lanzarote **Titerogakat**

Ofta använder man namnet Guanche som ett samlingnamn för befolkningen på alla i arkipelagen men det avser egentligen personer från Tenerife, då Guanche betyder "Son av Chinet.

Ön kallades Chinet eller Achinech och befolkningen kallades sig Guachinet som spanjorerna senare gjorde om till ordet Guanche.

De första grupperna bosatte sig i naturliga grottor inåt land. Grottorna mot syd användes som bostäder, och grottorna mot nord för att begrava de döda. Grupper som kom senare bosatte sig i grottor närmare kusten. De använde sig av mindre grottor i bergsväggarna och grävde så att de blev större. Det finns utgrävda grottor i flera våningar med ljus och luftintag. Tex i Guayadeque, Tara och Cendro och Cuatro Puertas nära Telde.

Längre fram kom man också att bygga bostäder av sten lagda på varandra utan fogmassa med tak av kvistar och på dessa lades tunna stenblock.

Bostäderna var ovala eller runda utanpå och hade formen av kors innuti

Man hade alltid eldstaden för matlagning utanför.

De religiösa riterna och sammankomster hölls på högt belägna platser.

Dessa platser kallades Almogaren och där tillbad man en gud.

Urinnevånarna tog hit korn, vete, bönor, jamsrot och ärtor från sina hemtrakter i norra Afrika. De utvecklade jordbruket och hade gemensamma sädesmagasin. Här började de ta rotstammen av ormbunken till mjöl.

Av sten gjorde de kvarnar för att mala korn och vete och de tillverkade enkel keramik. På flera öar gjorde de keramikföremål med utsmyckningar.

De gjorde grottmålningar. De tillverkade smycken, sylar, metkrokar, och andra föremål av getens ben och horn. Benbitar mjukades upp i varmt vatten, klyvdes och putsades

till olika verktyg. Man sydde en slags påsar av getskinn för mjölken. Sedan kastade kvinnorna påsarna mellan och fick smör av mjölken.

Man beräknar att när spanjorerna påbörjade erövringen hade Gran Canaria mellan 20.000 - 30.000 innevånare. De övriga öarna lite mindre antal. De hade med sig djur hit från Afrika; det var får utan ull (Ovejas Pelibuey) getter, svarta grisar och hundar.

Man har funnit figurer med människokropp och djurhuvud, troligen hundar, dessa representerade de onda makterna och kallades Tibicenas.

Man tillverkade och använde stämplor (pintaderas). På Museo Canario i Las Palmas finns det 200 av dessa stämplor av bränd lera och 17 av trä. Det var huvudsakligen på Gran Canaria som dessa "pintaderas" användes. Några enstaka har man funnit på Fuerteventura och Lanzarote.

Varje familj sin speciella stämpel och de användes för att dekorera kläderna och för att märka varje familjs del av säd i de kollektiva lager som man hade på flera platser, som tex Cenobio de Valeron nära den norra kusten.

Genom de arkeologiska fynd som man har gjort vet man helt säkert att urinnevånarna trodde på ett liv efter detta. Mat och verktyg följde med den döde. Man har funnit många balsamerade kroppar, speciellt på Gran Canaria. Det var en ganska primitiv balsamering, egentligen en slags torkning av kroppen. De tog ut magens inälvor, tvättade kroppen, smörjde in djurfett och maskmjöl från tall och ljung och söndermald pimpsten. Sedan fick kroppen torka på en luftig plats i flera veckor. Därefter sveptes in i djurhudar, ibland upp till 7-8 olika lager. Med tanke på de fina djurhudarna som användes är det troligt att det var personer av hög ställning som blev balsamerade. I grottor där man har funnit balsamerade kroppar har man också funnit personliga föremål som fick följa med den döde.

Läkekonsten var ganska utvecklad, man gjorde tom. trepaneringar, dvs. öppningar i kraniet för att bota vissa sjukdomar. Av ärrbildningar som man kan se på en del kranier på El Museo Canario kan man fastställa att de behandlade personerna levde en tid efter ingreppen.

Vissa andra saker vet man genom de texter som spanska munkar har lämnat efter sig;

Det praktiserade spädbarnsmord i perioder när maten fattades, Men ibland när det fanns gott om mat och man ville att befolkningen skulle öka blandade, man män och kvinnor i stora grottor och lät naturen ha sin gång. Det verkar som man hade som vana att göda de unga kvinnor som skulle "giftas bort" De förmögna var de som ägde getter och får och de hade som privilegium att få ha långt hår. De fattiga var tvungna att klippa sitt hår och sitt skägg, dvs. skära av det med slipade stenar.

Man hade präster; Faycanes och kungar; Guanartemes var namnen på den på Gran Canaria. Unga kvinnor kallade Maguadas el. Harimaguadas. De tillbringade en tid i en klosterliknade miljö och fick utbildning. De kunde senare bilda familj.

När det inte hade regnat på länge försökte man beveka makterna genom att skilja getterna och killingarna åt. Man fiskade genom att hälla ut saften från en törelväxt i flodmynningen, fiskarna blev omtöcknade och kunde plockas upp med händerna. Effekten försvinner efter några timmar så att man kan äta fisken utan problem. Man har funnit rester av mycket enkla farkoster i form av trädstammar som man har holkat ur. Troligtvis fiskade man med dessa längs med de låga kusterna men det finns inget som tyder på att befolkningen på de olika öarna hade kontakt med varandra.

Guayadequeravinen

Guyadequeravinen är en av de platser där de ursprungliga innevånarna bodde i stort antal.

Det är vulkanaska som ligger i många meter tjocka lager här på öarna på många ställen och som under århundraden har pressats samman som bildar det bergsmaterial som kallas *toba* på spanska. Där det finns *toba* är det lätt att gräva ut grottor för bergsväggarna är ganska mjuka.

På flera ställen här på Gran Canaria finns den typen av bergsväggar, här i Guyadequedalen och på La Isleta tex. Grottorna var från början små håligheter i bergsväggarna. Urinnevånarna grävde sig sedan in i de mjuka väggarna. De bodde i en grotta och kunde ha flera mindre grottor intill, för att förvara säd eller i.

Här i Guyadeque har man hittat ett stort antal mumifierade "guancher" eller urinnevånare, i grottorna samt många föremål av keramik, verktyg av sten och djurben, dräkter och andra föremål av skinn. På väggarna i en del grottor har man funnit inristade och målade motiv.

Här finns det ett centrum för den arkeologiska historien om Guyadequeravinen. På paneler därinne kan vi se hur grottorna kunde och kan än i dag bestå av flera "våningsplan". Här i ravinen har man funnit många mumier och olika föremål som urinnevånarna använde. De mest värdefulla sakerna finns på Museo Canario i Las Palmas.